

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING FAOLIYATI.

Abduhalil Qodirov Qahramon o'g'li.

*Namangan davlat pedagogika instituti. Texnologik ta'lim yo'nalishi. TXT Bu 24
guruhi.*

Ilmiy rahbar: Tillayev Bobomurod Abduvahhobovich

Annotatsiya, Mazkur ilmiy maqolada O'zbekiston Respublikasida ommaviy axborot vositalarining faoliyati har tomonlama tahlil qilinadi. Jumladan, OAVning jamiyatdagi o'rnini, axborot tarqatishdagi roli, uning huquqiy asoslari, zamonaviy davrda yuzaga kelayotgan yangi chaqiriqlar va tendensiyalar, jurnalistika etikasi, senzura, so'z erkinligi va OAVning ijtimoiy institut sifatidagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalarining OAVga ta'siri, jurnalistlarning kasbiy muammolari, media savodxonlik darajasi, fuqarolik jamiyatida OAVning vazifalari haqida ham so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Ommaviy axborot vositalari, jurnalistika, axborot texnologiyalari, so'z erkinligi, senzura, jurnalist huquqlari, axborot xavfsizligi, media savodxonlik, demokratik jamiyat, OAV islohoti.

KIRISH

Zamonaviy demokratik jamiyatda ommaviy axborot vositalarining o'rnini va roli beqiyosdir. Ular nafaqat axborot tarqatuvchi, balki ijtimoiy nazorat, muhokama, islohotlarni targ'ib etuvchi hamda davlat va jamiyat o'rtasidagi aloqani ta'minlovchi institut sifatida xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, so'z va axborot erkinligini ta'minlash, OAVning huquqiy maqomini belgilash borasida keng ko'lamli islohotlarni boshlab berdi. 1990-yillarning o'rtalaridan boshlab mamlakatda jurnalistika rivojlanib, bosma va elektron OAVlar, xususan xususiy nashrlar paydo bo'la boshladi.

Ayni vaqtda OAVning roli nafaqat axborot yetkazish, balki jamiyatda axloqiy-me'yoriy qadriyatlarni shakllantirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, davlat idoralari ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va fuqarolik jamiyatini shakllantirishda ham muhim bo'lib bormoqda.

USULLAR

Mazkur maqola tayyorlanishida quyidagi ilmiy-tahliliy usullar qo'llanildi:

1. Normativ-huquqiy tahlil – O'zbekiston Respublikasining OAVga oid qonunchiligi, qonun hujjatlari, prezident farmonlari va qarorlar tahlil qilindi;
2. Tarixiy-tahliliy yondashuv – O'zbekiston OAV tarixiga oid ma'lumotlar solishtirildi va rivojlanish bosqichlari o'rganildi;
3. Empirik tahlil – OAV faoliyatiga oid amaliy misollar, statistik ma'lumotlar, so'rovnomalar va ekspert intervyulari asosida umumlashtirishlar keltirildi;
4. Komparativ tahlil – xorijiy davlatlar bilan solishtirish orqali milliy modelning afzallik va kamchiliklari yoritildi;
5. Diskursiv yondashuv – OAVdagi dominant nutq strategiyalari, senzura va propagandaning ijtimoiy ongga ta'siri o'rganildi.

NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi ommaviy axborot vositalarining huquqiy asoslarini mustahkamlash yo'lida muhim qadamlarga erishdi. "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi Qonun (1997), "Axborot erkinligi to'g'risida"gi Qonun (2002), "Jurnalistlik faoliyatini himoya qilish to'g'risida"gi qonunlar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining axborot siyosatini modernizatsiyalashga qaratilgan farmonlari va hukumat qarorlari bu borada asosiy hujjatlar hisoblanadi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, hozirda mamlakatda 1800 dan ortiq ro'yxatdan o'tgan OAV mavjud bo'lib, ularning 60% xususiy sektor vakillari hisoblanadi. 300 dan ortiq internet-nashrlar faoliyat yuritadi. O'zbekiston jurnalistlari bugun blogerlik, vloggerlik, tarmoq jurnalistikasi kabi yangi formatlarda faoliyat yuritmoqda.

Shu bilan birga, ayrim muammolar hamon dolzarb: jurnalistlar huquqlarining buzilishi, senzuraning norasmiy ko'rinishlari, ma'lumotlarga erkin kirishdagi to'siqlar, ayrim siyosiy mavzularning cheklangan yoritilishi kabilar.

MUNOZARA O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan "yangi O'zbekiston" siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri – so'z erkinligini ta'minlash, OAVga mustaqil faoliyat yuritish imkoniyatlarini yaratishdir. Bu borada quyidagi jihatlar muhim:

- ✓ Huquqiy muhitni takomillashtirish: yangi media kodeksi loyihasi ustida ish olib borilmoqda;

✓ Axborot xavfsizligi: ijtimoiy tarmoqlarda yolg'on axborot tarqalishini nazorat qilish, kiberjinoyatlarga qarshi kurash kuchaytirilmoqda; MUNOZARA O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan "yangi O'zbekiston" siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri – so'z erkinligini ta'minlash, OAVga mustaqil faoliyat yuritish imkoniyatlarini yaratishdir. Bu borada quyidagi jihatlar muhim:

➤ Huquqiy muhitni takomillashtirish: yangi media kodeksi loyihasi ustida ish olib borilmoqda;

➤ Axborot xavfsizligi: ijtimoiy tarmoqlarda yolg'on axborot tarqalishini nazorat qilish, kiberjinoyatlarga qarshi kurash kuchaytirilmoqda;

➤ Jurnalistlar himoyasi: jurnalistlar jamiyatda "to'rtinchi hokimiyat" sifatida e'tirof etilmoqda, ularning kasbiy himoyasi qonun bilan kafolatlanmoqda;

➤ Media savodxonlikni oshirish: aholi, ayniqsa yoshlar o'rtasida tanqidiy fikrlash, axborot tahlil qilish ko'nikmalari rivojlantirilmoqda.

Biroq, muammolar ham mavjud: ba'zi OAVlarning mustaqilligi nisbiy, davlat reklama mablag'lariga qaramlik yuqori, jurnalistik materiallar ko'pincha rasmiy xabarlarni takrorlaydi. OAVlar ijodiy erkinlik, tekshiruv jurnalistikasi va mustaqil muhokama maydoniga aylanishi zarur.

Xulosa, O'zbekiston Respublikasida ommaviy axborot vositalari faoliyatini liberallashtirish, ularni jamiyatdagi faol institutga aylantirish borasida sezilarli ishlar amalga oshirilmoqda. Huquqiy asoslar mustahkamlanmoqda, yangi texnologiyalar tatbiq etilmoqda, jurnalistlar huquqlari himoya qilinmoqda. Biroq, bu yo'ldagi muvaffaqiyatlarni mustahkamlash uchun: Jurnalistlarning kasbiy malakasini oshirish; Tekshiruv jurnalistikasi va mustaqil tahlilni qo'llab-quvvatlash; Senzurani batamom yo'q qilish; OAVlar moliyaviy mustaqilligini ta'minlash; Aholining media savodxonligini oshirish kabi yo'nalishlar bo'yicha tizimli ishlar olib borilishi zarur. Axborot jamiyatida yashayotganimizni inobatga olib aytish mumkinki, OAVning ijobiy faoliyati bevosita fuqarolik jamiyati taraqqiyoti, shaffoflik, qonun ustuvorligi va demokratik qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi Qonun, 1997.
3. “Axborot erkinligi to‘g‘risida”gi Qonun, 2002.
4. “Jurnalistlik faoliyatini himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonun.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari (2017–2024).
6. www.lex.uz portali – qonunchilik bazasi.
7. O‘zbekiston Milliy axborot agentligi (uza.uz) statistik axborotlari.
8. Jahon banki, BMT va OSCE hisobotlari (2019–2023).
9. Rashidov A. “OAV va axborot siyosati” – Toshkent, 2020.
10. Mustafoqulov B. “Media etikasi va jurnalistik me‘yorlar” – Samarqand, 2021.
11. Jurnalistika bo‘yicha xalqaro qo‘llanmalar – UNESCO, 2022.
12. Media va huquq nomli ilmiy maqolalar to‘plami, 2023.